

Kohtunike täiskogu pöördumine Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse poole

Sõltumatu kohtusüsteem, mille keskmeks on erapooletu kohtunik, on vabadusele, õiglusele ja õigusele rajatud demokraatliku riigi toimimise vältimatu eeltingimus. Erapooletu ja sõltumatu õigusemõistja aitab tagada ühiskonnas stabiilsust ja õigusrahu. Võimulolijate mõjutustele allutatud kohtunikukonna puhul pole see eesmärk saavutatav. Seetõttu on nii kohtu kui ka iga üksiku kohtuniku sõltumatuse püsiv ja igakülgne kindlustamine hädavajalik. Kohtunike täiskogu tuletab poliitilise võimu kandjatele meelde, et kohtu ja kohtuniku piisava sõltumatuse tagab üksnes meie oma põhiseaduse ja seadustega ning meie riigi poolt aktsepteeritud rahvusvahelise õiguse ja tavadega sätestatud sõltumatuse tagamise nõuete, tagatiste ja kitsenduste terviklik süsteem: ametiaeg, kvalifikatsioon ja isikuomadused, kohtunike valiku ja ametisse nimetamise kord, ametikitsendused ja sotsiaaltagatised. Seejuures ei toimi ükski süsteemi elementidest iseseisvalt, vaid üksnes vastastikusel tasakaalustatud seoses.

Kohtunike täiskogu tõdeb, et viimastel aastatel ei ole toimunud kohtusüsteemi ja kohtunikukonna sõltumatuse ning arengu tagamiseks vajalikke positiivseid arenguid. Kohtusüsteemi haldamine on endiselt killustatud ja kohtusüsteemi institutsionaalse terviklikkuse ning sõltumatuse tagamiseks vajalikud seadusandlikud muudatused teostamata.

Majandussurutise tingimustes on kohtunikud olnud solidaarsed kõigi ametiisikutega ja leppinud ulatuslike pikaajaliste palgakärbetega. Samas on just kriisi leevenedes märkimisväärselt vähendatud ka muid kohtuniku sõltumatuse tagatise (puhkused, pensionisüsteem), kusjuures muudatused on võetud vastu meetodil, mis ei vasta heale õigusloome tavale.

Muret tekitab, et tulevaste kohtunike sotsiaaltagatiste radikaalne reform viidi läbi ilma igasuguse avaliku debatita ning selle tagajärjel on tekkimas ametisolevate ja tulevikus ametisse nimetatavate kohtunike ilmselgelt ebavõrdne kohtlemine sõltuvalt nende ametisse nimetamise ajast. Veelgi murelikumaks teeb kohtunikukonda viimastel aastatel võimuteostuses valitsev suund taandada kohtunik sisuliselt täitevvõimu tavaametnikuks, teadvustamata sellise ühtlustamispuude võimalikke ühiskonnale vastuvõetamatuid tagajärgi. Oluliselt on rikutud erinevate võimuharude vahel juba taasiseseisvumise algaastatel saavutatud kokkulepet erinevate võimuharude tegeliku otsustusvõimu kandjate võrdsest ja seadusandliku-, täitev- ja kohtuvõimu ametite eripära arvestavast kohtlemisest. See põhjustab isegi keskmises ajalisel perspektiivis paratamatult kohtuniku prestiiži, professionaalsuse ja töömotivatsiooni languse ja kahjustab eelkõige kohtuvõimult abi otsivate kodanike huve. Seda ei leevenda täitevvõimu poolt erinevatele kohtutele ülesannete täitmiseks vajalike ressursside eraldamise eest eelarveväliselt peale surutavad nn. ühiste kavatsuste protokollid, mille abil soovitakse saavutada eelkõige poliitiliselt välja käidud sageli ebarealistlikke ja asjatundmatuid eesmärke.

Eesti kohtunikukond mõistab, et kohtusüsteemi arenguvõimalused sõltuvad riigi majanduslikust olukorrast ja tulevikuväljavaadetest. Samas ei saa jätta tähelepanuta tõsiasja, et seni puudub igasugune asjakohastel andmetel ja prognoosidel põhinev hinnang, kuidas kohtunike

sotsiaaltagatiste reform võib mõjuda kohtuvõimu suutlikkusele olla sõltumatu ja erapooletu õigusemõistja ning täita võimude tasakaalustaja rolli.

Täiskogu teeb Riigikogule ja Vabariigi Valitsusele ettepaneku analüüsida asjatundjate kaasabil igakülgset, teoreetiliselt, võrdlevalt ja faktiliste andmete alusel kohtusüsteemi ja kohtunike sõltumatuse tagamise meetodite ja vahendite süsteemi ning selle tegelikku toimimist Eestis. Analüüsi alusel luua institutsionaalselt ühtne kohtusüsteemi mudel. Tagada kohtunike täiskogule võimalus kujundada oma seisukoht kohtusüsteemi arengut ja kohtunike sõltumatust oluliselt puudutavate seadusmuudatuste osas.